

Het leefklimaat van jongeren in Avenier, Alexandra

*Stap 2 van het stapsgewijs toezicht op basis van
het Kwaliteitskader Gesloten Jeugdzorg*

Instellingsrapport

Samenvatting

De Inspectie Jeugdzorg doet stapsgewijs onderzoek naar de kwaliteit van de gesloten jeugdzorg. De Inspectie Jeugdzorg heeft in 2009 en 2010 stap 1 uitgevoerd, het toezicht op de rechtspositie van jongeren in de gesloten jeugdzorg. In 2010 en 2011 komt stap 2 aan bod, het toezicht op opvoeding, dagprogrammering en personeel. De inspectie heeft het toezicht stap 2 toegespitst op het leefklimaat binnen de instelling, omdat een goed leefklimaat van de jongeren een randvoorwaarde voor hun behandeling is en omdat in de gesloten jeugdzorg jongeren tegen hun wil kunnen worden opgenomen.

De Inspectie Jeugdzorg voert het toezicht stap 2 uit samen met de Inspectie van het Onderwijs, omdat de samenwerking van instelling en school een belangrijke factor is als het gaat om een veilig en verantwoord leefklimaat. De inspecties richten zich daarbij op het onderwijs dat *binnen* de instelling wordt gegeven.

Bij Avenier, Alexandra wordt het onderwijs binnen de instelling verzorgd door VSO ZMOK De Lakestenen.

In dit rapport geeft de Inspectie Jeugdzorg antwoord op de vraag in hoeverre de instelling in staat is om een veilig en verantwoord leefklimaat voor de jongeren te bieden.

De Inspectie Jeugdzorg en de Inspectie van het Onderwijs geven samen antwoord op de vraag of de kwaliteit van de samenwerking van school en instelling voldoende is.

De Inspectie van het Onderwijs geeft antwoord op de vraag of de kwaliteit van het dagprogramma in de school voldoende is.

Het eindoordeel van de Inspectie Jeugdzorg luidt dat de kwaliteit van het leefklimaat in Avenier, Alexandra voor jongeren *onvoldoende* is.

Belangrijke knelpunten daarbij zijn onder andere:

- Jongeren hebben op de leefgroepen geen vaste momenten waarin hen wordt gevraagd wat zij vinden van het dagprogramma en de activiteiten die er geboden worden.
- Jongeren kunnen vrijwel geen invloed uitoefenen op de inrichting van hun gezamenlijke leefruimte.
- Jongeren kunnen in groepen verblijven waar zij niet op hun plek zijn, omdat bij plaatsing in een leefgroep geen rekening gehouden wordt met hun problematiek en er niet wordt overgeplaatst.
- De aanpak en de regels en de consequenties voor wie de regels overtreedt zijn per groep verschillend, zonder dat dit iets met de behandeling die de jongeren nodig hebben te maken heeft. Dit is verwarrend voor jongeren.

Avenier Alexandra komt goed uit het onderzoek wat betreft de inzet van de groepsleiders om een aandachtvolle omgeving voor de jongeren te bieden. Jongeren ervaren aandacht en respect voor wie ze zijn en wat hen bezighoudt.

De inspectie beveelt aan dat de instelling zorgt dat binnen een half jaar alle indicatoren operationeel zijn. De inspectie wil binnen 6 weken een plan van aanpak ontvangen waarin de instelling beschrijft hoe zij het leefklimaat van de jongeren gaat verbeteren. De inspectie zal het plan beoordelen.

Het eindoordeel van de Inspectie Jeugdzorg en de Inspectie van het Onderwijs luidt dat Avenir, Alexandra en VSO ZMOK De Lakestenen *onvoldoende* samenwerken, waardoor een belangrijke voorwaarde voor een veilig en verantwoord leefklimaat voor de jongeren ontbreekt.

Belangrijke zaken die in de samenwerking verbeterd moeten worden zijn:

- Jongeren missen regelmatig lessen om allerlei verschillende redenen.
- Doordat er vooral praktisch en niet inhoudelijk wordt uitgewisseld tussen docenten en pedagogisch medewerkers, houden de docenten onvoldoende rekening met bijzonderheden die spelen bij de jongeren op de leefgroep en houden de groepsleiders onvoldoende rekening met wat er speelt op school.
- Het leefklimaat voor de jongeren is minder veilig en voorspelbaar, omdat school en onderwijs geen gedeelde opvatting hebben over de aanpak van incidenten op school en de gevolgen voor de jongeren.

De inspectie beveelt aan dat instelling en school zorgen dat binnen een half jaar alle indicatoren operationeel zijn. De inspectie wil binnen 6 weken een plan van aanpak ontvangen waarin de instelling beschrijft hoe zij de samenwerking met de VSO ZMOK De Lakestenen gaat verbeteren. De inspectie gaat ervan uit dat de instelling de school bij het plan zal betrekken. De inspectie zal het plan beoordelen.

Het eindoordeel van de Inspectie van het Onderwijs luidt dat de kwaliteit van het dagprogramma van VSO ZMOK De Lakestenen *voldoende* is.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Hoofdstuk 1 Inleiding	7
Hoofdstuk 2 Het leefklimaat in Avenier, Alexandra	9
2.1 Dagprogramma	9
2.2 Passende en aandachtvolle omgeving.....	12
2.3 Aandacht voor samenstelling leefgroep.....	14
2.4 Voldoende toegerust personeel leefgroep.....	15
Hoofdstuk 3 De samenwerking tussen Avenier, Alexandra en De Lakestenen.....	17
3.1 Samenwerking instelling en school.....	17
Hoofdstuk 4 De Lakestenen.....	21
4.1 Dagprogramma	21
Hoofdstuk 5 Eindoordelen en aanbevelingen.....	23
5.1 Eindoordeel en aanbeveling Inspectie Jeugdzorg.....	23
5.2 Eindoordeel en aanbeveling Inspectie van het Onderwijs en Inspectie Jeugdzorg	24
5.3 Eindoordeel van de Inspectie van het Onderwijs	24
Bijlage 1 – Toetsingskader inspecties	25
Bijlage 2 – Het onderzoek van de Inspectie Jeugdzorg	29
Bijlage 3 – Inhoudelijke reactie van de instelling op het rapport	33

Hoofdstuk 1 Inleiding

Stapsgewijs toezicht op basis van het Kwaliteitskader Gesloten Jeugdzorg

In september 2008 heeft de MOgroep het Kwaliteitskader Gesloten Jeugdzorg vastgesteld. Het Kwaliteitskader bevat veldnormen voor de sector en is opgesteld door afgevaardigden van de gesloten jeugdzorgaanbieders samen met de betrokken inspecties; naast de Inspectie Jeugdzorg zijn dat de Inspectie voor de Gezondheidszorg en de Inspectie van het Onderwijs.

Het nieuwe zorgaanbod is nog in ontwikkeling, daarom staan in het Kwaliteitskader *drie stadia* waarin de aanbieders van gesloten jeugdzorg moeten gaan voldoen aan deze normen. In navolging hiervan heeft de Inspectie Jeugdzorg toezicht in drie stappen gepland. Zij noemt dit het stapsgewijze toezicht, dat zij in 2008 op verzoek van de toenmalige minister voor Jeugd en Gezin is gestart bij alle instellingen voor gesloten jeugdzorg en dat loopt t/m 2012.

De Inspectie Jeugdzorg heeft in 2009 en 2010 stap 1 van het stapsgewijze toezicht uitgevoerd. Dit was het toezicht op de rechtspositie van jongeren in de gesloten jeugdzorg.

In 2010 en 2011 is de uitvoering van stap 2 van het stapsgewijze toezicht aan de beurt.

Stap 2: toezicht op een veilig en verantwoord leefklimaat

In stap 2 komen normen uit de volgende onderdelen van het Kwaliteitskader aan bod: opvoeding, dagprogrammering en personeel. De inspectie heeft het toezicht stap 2 toegespitst op het leefklimaat binnen de instelling¹, omdat een goed leefklimaat van de jongeren een randvoorwaarde voor hun behandeling is en omdat in de gesloten jeugdzorg jongeren tegen hun wil kunnen worden opgenomen. De inspectie onderzoekt in hoeverre de instellingen voor gesloten jeugdzorg in staat zijn om een veilig en verantwoord leefklimaat voor de jongeren te bieden.

De inspectie beoordeelt aan de hand van een toetsingskader of het leefklimaat veilig en verantwoord is. Over de invulling van dit toetsingskader heeft de inspectie nauw overleg gehad met de sector gesloten jeugdzorg, zodat het gaat om zoveel mogelijk gedeelde opvattingen over wat een veilig en verantwoord leefklimaat is. Daarnaast heeft de inspectie zich laten inspireren door jongeren die hebben beschreven wat maakt dat het leven op de groep voor hen veilig is². Zij noemen o.a. voldoende rust, regelmaat, ruimte en privacy; een aanpak gericht op herstel in plaats van beheersing; het benoemen wat goed gaat in plaats van wat verkeerd gaat; respect; vertrouwen, dat de groepsleiders het goede voorbeeld geven.

Goede samenwerking tussen school en instelling belangrijk voor een veilig en verantwoord leefklimaat

In het overleg over het toetsingskader heeft de sector gesloten jeugdzorg aangegeven dat ook de samenwerking met school een belangrijke factor is als het gaat om een veilig en verantwoord leefklimaat. Wanneer een jongere in de gesloten jeugdzorg behandeld wordt, werken de school en

---

¹ In het Kwaliteitskader Gesloten Jeugdzorg valt leefklimaat onder het thema opvoeding.

² Kwaliteitsstandaarden jeugdzorg Q4C, standaard 14. Zie ook bijlage 2.

de instelling tegelijkertijd met de jongere aan diens toekomst. De tijd die de jongere op school doorbrengt maakt een belangrijk deel uit van het dagprogramma. In een goede samenwerking versterken school en instelling elkaar en zorgen zij samen dat de jongere werkelijk een perspectief heeft voor zijn toekomst. Bij een ontbrekende of slechte samenwerking heeft de jongere daar zowel op school als op de leefgroep last van en wordt een belangrijke voorwaarde voor een veilig en verantwoord leefklimaat niet vervuld.

Omdat de samenwerking met onderwijs zo belangrijk is voert de inspectie het toezicht stap 2 uit samen met de Inspectie van het Onderwijs. De inspecties richten zich daarbij op het onderwijs dat *binnen* de instelling wordt gegeven. De Inspectie van het Onderwijs doet niet tegelijkertijd toezicht naar de kwaliteit van de school, wanneer zij een dergelijk toezicht kort voor het gemeenschappelijke toezicht nog heeft uitgevoerd bij de school. Wel wordt dan onderzocht hoe de samenwerking is tussen instelling en school. Bij Avenier, Alexandra heeft de Inspectie van het Onderwijs wel tegelijkertijd toezicht uitgevoerd.

Dit rapport

De Inspectie Jeugdzorg geeft in dit rapport antwoord op de vraag in hoeverre Avenier, Alexandra in staat is een veilig en verantwoord leefklimaat voor de jongeren te bieden. De Inspectie van het Onderwijs en de Inspectie Jeugdzorg geven samen antwoord op de vraag of de kwaliteit van de samenwerking tussen school en instelling voldoende is.

Bij Avenier, Alexandra wordt het onderwijs binnen de instelling verzorgd door VSO ZMOK De Lakestenen. De Inspectie van het Onderwijs heeft zoals eerder aangegeven tegelijkertijd onderzoek gedaan naar de kwaliteit van het onderwijs dat VSO ZMOK De Lakestenen biedt. De Inspectie van het Onderwijs geeft antwoord op de vraag of de kwaliteit van het dagprogramma van de school voldoende is.

Leeswijzer

In *hoofdstuk 2* staan de bevindingen van de Inspectie Jeugdzorg over het leefklimaat van de jongeren in de instelling.

In *hoofdstuk 3* staan de bevindingen van de Inspectie van het Onderwijs en de Inspectie Jeugdzorg over de kwaliteit van de samenwerking tussen school en de instelling.

In *hoofdstuk 4* staan de bevindingen van de Inspectie van het Onderwijs over de school.

In *hoofdstuk 5* staan de eendoordelen van de Inspectie Jeugdzorg en de Inspectie van het Onderwijs en de aanbevelingen aan de instelling en de school.

In *bijlage 1* staat het toetsingskader. Hierin worden de thema's beschreven waarop de inspecties toetsen.

In *bijlage 2* staat de onderzoeksopzet van de Inspectie Jeugdzorg beschreven.

In *bijlage 3* staat de inhoudelijke reactie van de instelling op het rapport.

Hoofdstuk 2 Het leefklimaat in Avenier, Alexandra

Het onderzoek van de Inspectie Jeugdzorg naar het leefklimaat kent vier thema's waarin de verwachtingen van de inspectie zijn aangegeven. De verwachtingen staan in het toetsingskader, dat in bijlage 1 is opgenomen. De thema's zijn:

- *het dagprogramma (routine leefgroep en vrije tijd)*³;
- *passende en aandachtvolle omgeving*;
- *aandacht voor samenstelling groep*;
- *voldoende toegerust personeel leefgroep*.

Dit hoofdstuk bevat vier paragrafen die gewijd zijn aan de vier thema's. Elk thema is uitgewerkt in een criterium met bijbehorende indicatoren. De criteria geven weer wat de inspectie verwacht. De scores op de indicatoren geven aan in hoeverre een instelling aan de verwachting voldoet.

Elke paragraaf begint met een tabel met daarin het criterium en de scores van de inspectie per indicator op een tweepuntsschaal: operationeel en niet operationeel.⁴

In het toetsingskader in bijlage 1 geeft de inspectie per criterium aan wanneer zij het als operationeel beoordeelt. De inspectie verwacht voor elke indicator een score operationeel.

In de toelichting na de tabel staan de feitelijke bevindingen: wat de inspectie tijdens haar toezicht met betrekking tot de indicatoren heeft gehoord en gezien. Het is mogelijk dat de feitelijke bevindingen samen een genuanceerd beeld geven met positieve en negatieve aspecten. Wanneer de inspectie een indicator als *niet operationeel* beoordeelt, wordt voorafgaand aan de feitelijke bevindingen toegelicht welke bevindingen hebben geleid tot het oordeel.

2.1 Dagprogramma

Scores per indicator

Criterium	Operationeel	Niet operationeel
De instelling zorgt voor een passende dagbesteding en –structuur voor de jongeren		
Indicatoren		
Dagprogramma sluit aan bij behoeften jongeren	✓	
Dagprogramma met voldoende en gevarieerd aanbod	✓	
Dagprogramma met invloed jongeren		✓

³ De subthema's school en samenwerking tussen instelling en school komen aan bod in hoofdstuk 3.

⁴ De scores zijn dus anders dan in het toezicht stap 1, waarin sprake was van een vierpuntsschaal: afwezig, aanwezig, operationeel en geborgd. De reden hiervoor is dat het toezicht naar het leefklimaat zich bij uitstek richt op de praktijk. Beleid op het gebied van leefklimaat is nauwelijks aan de orde in het onderzoek.

Dagprogramma sluit aan bij de behoeften van de jongeren

Alexandra heeft 72 plaatsen voor gesloten jeugdzorg. Er zijn drie afdelingen met ieder twee groepen van 10 meisjes. Daarnaast heeft Alexandra een afdeling voor Zeer Intensieve Kortdurende Observatie en Stabilisatie (ZIKOS) met twee gemengde groepen met ieder 6 jongeren. Deze afdeling heeft een landelijke functie. Op ZIKOS worden jongeren die in een crisissituatie zitten kortdurend opgenomen.

De jongeren volgen allemaal een gestructureerd dagprogramma. Het dagprogramma bevat drie elementen: de dagelijkse routine in de leefgroep, het schoolprogramma en de vrije tijd. Er zijn vaste tijden voor de activiteiten en er is dagelijks één kamermoment van een uur waarop de jongeren op hun kamer zijn. Hierop worden sporadisch uitzonderingen gemaakt, zoals bij een meisje dat toewerkt naar zelfstandigheid en voor zichzelf boodschappen doet en mag koken op het moment dat de rest van de groep rustuur heeft. Iedere groep heeft per dag minimaal twee luchtmomenten. Jongeren die niet mee naar buiten willen, worden ingesloten in hun kamer. De jongeren volgen zowel activiteiten met de groep als individueel. De fase van de behandeling van de jongere en de verlofstatus bepalen de mate van zelfstandigheid binnen het dagprogramma. Alexandra hanteert voor de jongeren binnen de dagstructuur een andere aanpak voor de ZIKOS-groepen dan voor de meisjes in de reguliere groepen. In de ZIKOS-groepen is het dagprogramma per jongere verschillend en afhankelijk van hoeveel prikkels de jongere aankan. Eén van de ZIKOS-groepen is een instroomgroep waarbij dit nog sterker geldt. De jongeren in deze groep zitten relatief veel op hun kamer. Er wordt naar gestreefd hen aan minimaal twee eetmomenten op de groep te laten deelnemen. Ze krijgen onderwijs op de groep.

De meisjes uit de reguliere groepen volgen onderwijs op het terrein van Avenier, Alexandra. Wanneer zij het gewone schoolprogramma niet aankunnen, bijvoorbeeld omdat dat te veel spanning oplevert, halen de pedagogisch medewerkers hen tussendoor een uurtje naar de groep om tot rust te komen. Op maandagochtend is er voor meisjes in de reguliere groepen geen school. Deze situatie bestaat al van oudsher en maakt het mogelijk dat meisjes pas op maandagochtend terugkomen van verlof. Geïnterviewde pedagogisch medewerkers en leerkrachten kennen de achtergrond van deze regeling niet. Een deel van de meisjes betreurt het dat zij een dagdeel per week niet naar school kunnen.

Aanbod dagprogramma voldoende en gevarieerd genoeg

In hun vrije tijd kunnen jongeren zich, als ze geen therapie hebben, op de leefgroep vermaken met tv-kijken, lezen, knutselen, een computerspel of een soundmixer. Activiteiten zoals gezamenlijk hardlopen hangen af van het initiatief van individuele pedagogisch medewerkers. Jongeren die onbegeleid verlof hebben mogen tijd invullen buiten het terrein van Avenier, Alexandra, zoals stagelopen bij een bejaardentehuis, vrijwilligerswerk of boodschappen doen of sporten bij een vereniging in Almelo. De jongeren van Zikos hebben een tv op hun eigen kamer. Zij nemen gezien de zwaarte van hun problematiek maar beperkt of aangepast deel aan activiteiten buiten de leefgroep. Op hun leefgroep is wel een tafelvoetbal en tafeltennistafel aanwezig.

De activiteitencoördinator van Alexandra organiseert in de avonden activiteiten waar jongeren van de reguliere groepen aan kunnen deelnemen, zoals dansen, het PETs-project (omgaan met

huisdieren), fitness/solarium, paardrijden, zangkoor, gitaarles en sporten. Verder is er een kledingproject waar jongeren tweedehands kleding kunnen vermaken en kopen en kunnen jongeren gebruik maken van de soos. Ook kunnen jongeren zich aanmelden voor Workwise, een programma dat jongeren in groepjes van drie voorbereidt op de toekomst.

De jongeren volgen in het weekend en in vakanties een aangepast dagprogramma. Het programma kan per groep op onderdelen verschillen. In het weekend worden de ochtenden gebruikt voor schoonmaken van de leefgroep of eigen kamer en is er 's middags ruimte voor sport of een film kijken. Groepsactiviteiten op het terrein, zoals fitness, zijn alleen mogelijk als meer dan de helft van de jongeren mee wil, omdat er voldoende medewerkers moeten zijn om de groepen te begeleiden. Groepsactiviteiten buiten het terrein, zoals bioscoopbezoek of een fietstocht, zijn alleen mogelijk voor jongeren met een onbegeleide verlofstatus en wanneer het vooraf is aangevraagd en afgewogen door de gedragswetenschapper. In vakanties organiseert de activiteitencoördinator een varia aan activiteiten op het terrein, zoals graffiti, idols, workshops, 8-kamp, een buikglijbaan, enzovoort.

Jongeren hebben onvoldoende invloed op het dagprogramma

Alexandra legt het initiatief geheel bij de jongeren en heeft de inbreng van jongeren onvoldoende georganiseerd. De jongeren zijn zich er echter onvoldoende van bewust dat zij invloed zouden kunnen uitoefenen op het dagprogramma. Om deze reden beoordeelt de inspectie deze indicator als onvoldoende.

De geïnterviewde jongeren geven aan dat er op de leefgroepen geen inspraak is geregeld over zaken als het dagprogramma en activiteiten die de groep zou willen doen. Ze zijn zich er niet van bewust dat zij invloed zouden kunnen uitoefenen op de activiteiten. Het kost hen moeite om activiteiten te noemen die ze leuk vinden. De activiteiten die ze noemen vinden ze saai en ze hebben het idee dat ze vooral voor de tv hangen. Ze geven aan dat er groepen zijn waar overdag de tv niet aan mag. Daar luisteren de jongeren vooral naar muziek.

Niet alle groepen hebben een wekelijkse groepsvergadering. Dit hangt volgens de leidinggevenden af van de groepsdynamica of van hoe de groepsstructuur van oudsher is ingedeeld. De leidinggevenden sturen niet op eenduidigheid op dit onderdeel. Als de jongeren invloed willen hebben moeten ze zelf initiatief nemen. Ze kunnen hun vragen zelf schriftelijk bij het team inbrengen of mondeling via de jongerenraad. Pedagogisch medewerkers vragen niet actief aan jongeren wat ze zelf willen. Als voornaamste reden hiervoor geven ze aan dat jongeren moeten leren zelf hun tijd goed in te vullen. De jongeren moeten zich voor veel activiteiten vooraf opgeven of toestemming vragen en wanneer zij dit niet doen, zijn er dus ook geen activiteiten.

2.2 Passende en aandachtvolle omgeving

 criterium De instelling zorgt voor een aandachtvolle omgeving voor de jongeren	Operationeel	Niet operationeel
Indicatoren		
Goede kwaliteit fysieke leefomgeving	✓	
Fysieke leefomgeving met invloed jongeren		✓
Respectvolle omgang	✓	
Aandachtvolle houding pedagogisch medewerkers ten opzichte van jongeren	✓	

Toelichting

De fysieke leefomgeving is van voldoende kwaliteit

De brandveiligheid staat bij Alexandra hoog in het vaandel. Dit heeft veel invloed op de inrichting van de leefgroep; de meubelstukken en de accessoires dienen van brandwerende kwaliteit te zijn. De groep is ingericht met standaard meubilair van een vaste leverancier. Wanneer iets stuk is, wordt dat snel gerepareerd. De meubels zijn soms wel oud en zien er dan ook zo uit. Door de indeling van de ruimte zijn de groepen in de oudbouw gezelliger te maken dan die in de nieuwbouw. In de nieuwbouw is de leefgroep juist weer overzichtelijker dan in de oudbouw. Bij ZIKOS is de leefgroep in verband met de problematiek van de jongeren prikkelarm. Afhankelijk van de jongeren die deel uitmaken van de groep wordt de indeling aangepast. Zo werd onlangs voor een jong kind een speelhoek ingericht.

De jongeren hebben een aandeel in het schoonhouden van de leefgroep en van hun eigen kamer. Dagelijks hebben ze corveetaken. De ochtenden in het weekend staan in het teken van schoonmaken van de leefgroep en de eigen kamer. Pedagogisch medewerkers helpen mee met schoonmaken en coachen de jongeren bij hun taken.

De groepsleiders koken op de groepen, eventueel met hulp van jongeren. Zowel pedagogisch medewerkers als jongeren vinden dit veel beter dan de warme maaltijden die voorheen door een cateringbedrijf werden geleverd.

Jongeren hebben onvoldoende invloed op hun fysieke leefomgeving

Omdat de jongeren vrijwel geen invloed kunnen uitoefenen op de inrichting van hun gezamenlijke leefruimte, beoordeelt de inspectie deze indicator als niet operationeel.

Brandveiligheid, een vast inkooppunt en een beperkt budget bepalen volgens de pedagogisch medewerkers de beperkte invloed van de jongeren op hun fysieke leefomgeving. De jongeren kunnen alleen meebepalen waar in de gemeenschappelijke ruimte de meubels staan. Volgens de jongeren vroegen pedagogisch medewerkers een aantal maanden geleden wel wat zij graag zouden willen veranderen op de leefgroep maar is daar verder niets mee gebeurd. Ze zouden wat meer kleur en leuke dingen aan de muur willen. Soms mogen ze een tekening of schilderijtje ophangen dat ze zelf hebben gemaakt. Maar kledjes of kussentjes die ze bij het vak textiel maakten mogen niet in de gemeenschappelijke ruimte.

Bij ZIKOS is alles er bij de inrichting van de leefgroep op gericht de jongeren veiligheid te bieden. Vaak hebben jongeren daar in het begin van hun opname veel moeite mee maar vinden ze het uiteindelijk wel prettig.

De jongeren mogen, afhankelijk van wat ze aankunnen, hun eigen kamer wel gezellig maken door posters op te hangen en bijvoorbeeld knuffels en kussentjes neer te leggen. Make-up of sieraden mogen ze ook op hun kamer hebben wanneer ze er goed mee om gaan.

De omgang is respectvol

Jongeren geven aan dat zij door de pedagogisch medewerkers "als mensen" worden behandeld. Hierin onderscheidt Alexandra zich volgens hen in positieve zin van instellingen waar zij eerder verbleven. De jongeren hebben vertrouwen in hun mentor en/of in andere pedagogisch medewerkers. De pedagogisch medewerkers geven de jongeren de kans hun onderlinge problemen zelf op te lossen maar grijpen op tijd in wanneer dat niet lukt. Er is ook een pestprotocol. Jongeren kunnen op een lijst twee dingen invullen die ze niet lusten. Pedagogisch medewerkers worden geacht netjes hun bord leeg te eten, maar volgens de geïnterviewde jongeren gebeurt dat niet altijd. In equip-bijeenkomsten met jongeren, pedagogisch medewerkers en docenten (onderdeel van de YOUTURN methodiek), komen omgangsvormen en respect regelmatig aan de orde. Pedagogisch medewerkers zijn zich bewust van hun voorbeeldfunctie en spreken elkaar aan wanneer dat nodig is. Bijvoorbeeld wanneer iemand iets doet dat een jongere niet mag of wanneer een pedagogisch medewerker (te) veel over zichzelf vertelt. In het team is afstand/nabijheid onderwerp van gesprek.

Pedagogisch medewerkers hebben een aandachtvolle houding ten opzichte van jongeren

De pedagogisch medewerkers hebben aandacht voor de jongeren en weten wat hen bezighoudt. Zo vragen ze actief aan jongeren hoe het met hen gaat, hoe hun verlov is geweest, et cetera. De jongeren beseffen dat pedagogisch medewerkers hen meer gerichte aandacht kunnen geven naarmate ze zichzelf meer open stellen. De pedagogisch medewerkers hebben en maken tijd voor een kopje thee en een praatje. Ze geven een complimentje waar mogelijk, bijvoorbeeld wanneer jongeren goed hebben gereageerd tijdens een ruzie of wanneer ze uit zichzelf hun eigen kamer hebben opgeruimd. In sommige groepen is er na schooltijd een rondje waarin pedagogisch medewerkers vragen hoe het op school was, wat ieder van plan is te gaan doen en waar de jongeren bij elkaar rekening mee moeten houden. In andere groepen vragen de pedagogisch medewerkers hier meer terloops naar, bijvoorbeeld tijdens het luchtmoment of tijdens de maaltijd. In het verleden werkten pedagogisch medewerkers wel over om de jongeren voldoende individuele aandacht te kunnen geven. Nu is daar minder budget voor en maken de pedagogisch medewerkers de keuze dan maar af en toe achterstand bij de administratie op te lopen.

2.3 Aandacht voor samenstelling leefgroep

 criterium De instelling heeft aandacht voor de samenstelling van de leefgroep	Operationeel	Niet operationeel
Indicatoren		
Bewustzijn problematiek jongeren		✓
Flexibele inzet personeel	✓	

Toelichting

Bij samenstelling van de leefgroep houdt de instelling geen rekening met de problematiek van de jongeren

Alexandra houdt geen rekening met de problematiek van de jongeren wanneer zij hen op een leefgroep plaatst. Om deze reden beoordeelt de inspectie deze indicator als niet operationeel. Alexandra heeft 6 reguliere meisjesgroepen en twee gemengde ZIKOS-leefgroepen voor jongeren in een crisissituatie. Op het moment van onderzoek zijn vijf van de zes reguliere meisjesgroepen in bedrijf. De leeftijd van de meisjes varieert van 12 tot 18 jaar. In de ZIKOS-leefgroepen verblijven soms ook erg jonge kinderen, onlangs nog een kind van 8 jaar oud.

Alexandra plaatst jongeren in een groep waar op dat moment plaats is. In de groepen zitten de jongeren van verschillende leeftijden met verschillende problematiek en intelligentieniveau door elkaar. Zo kan het voorkomen dat een hoogbegaafde jongere in een groep zit met een LVB-jongere of dat een twaalfjarige in een groep zit met verder allemaal meisje boven de 16. De jongeren blijven in de groep waar ze zijn geplaatst, ook wanneer ze daar volgens de pedagogisch medewerkers niet goed functioneren. Alleen van de ZIKOS-leefgroepen stromen soms meisjes door naar een reguliere groep.

Personeel wordt flexibel ingezet

Alexandra werkt met pendeldiensten (een extra pedagogisch medewerker voor iedere afdeling) en met een reservedienst (één extra pedagogisch medewerker voor de hele instelling). Deze extra medewerkers kunnen flexibel worden ingezet. Pendeldiensten worden ook ingezet zodat pedagogisch medewerkers individuele activiteiten met een jongere kunnen ondernemen. Bij ZIKOS hangt het aantal ingeroosterde pedagogisch medewerkers af van de problematiek van de geplaatste jongeren. Dit kan variëren van drie tot zeven pedagogisch medewerkers per moment. Voor de reguliere meisjesgroepen vraagt Alexandra incidenteel een PGB aan wanneer een jongere één op één-begeleiding nodig heeft.

2.4 Voldoende toegerust personeel leefgroep

 criterium De instelling draagt zorg voor voldoende toegerust personeel	Operationeel	Niet operationeel
Indicatoren		
Verklaring omtrent gedrag pedagogisch medewerkers		✓
Kennis en vaardigheden pedagogisch medewerkers	✓	
Toerusting personeel: sturing en coaching		✓

Toelichting

Verklaringen omtrent gedrag pedagogisch medewerkers zijn onvoldoende aanwezig

De inspectie constateerde bij de toetsing van tien willekeurige personeelsdossiers van zowel vaste als tijdelijke pedagogisch medewerkers dat in drie dossiers geen of een onvolledige verklaring omtrent het gedrag (VOG)/ Uittreksel Justitiële Documentatie (UJD) aanwezig is. Zo bleek uit één dossier dat voor een pedagogisch medewerker die bijna twee jaar uit dienst was geweest bij herintreding geen nieuwe VOG of UJD was aangevraagd, is voor een beveiligingsmedewerker geen nieuwe VOG/UJD aangevraagd toen deze als pedagogisch medewerker werd aangesteld en ontbrak in één van de dossiers een VOG of UJD.

Medewerkers bezitten voldoende kennis en vaardigheden

De pedagogisch medewerkers die in dienst zijn van Avenier Alexandra hebben of volgen een relevante MBO-opleiding. Nieuwe pedagogisch medewerkers hebben minimaal een relevant MBO-diploma. Alexandra streeft ernaar in iedere groep minimaal twee HBO-geschoolde pedagogisch medewerkers te hebben.

Nieuwe medewerkers volgen een inwerkprogramma van Avenier. Alle medewerkers worden getraind in onder andere fysieke weerbaarheid en in de YOUTURN methodiek (met daarin attitude, maatwerk, groepsdynamica en aandacht voor de jongeren) met herhalingstrainingen. Verder zijn er themamiddagen. Dit is op vrijwillige basis, maar de opkomst is volgens de medewerkers goed. Genoemd worden bijvoorbeeld themabijeenkomsten over schizofrenie en loverboyproblematiek. Pedagogisch medewerkers zonder HBO-diploma konden in 2010 meedoen aan workshops over psychopathologie. Pedagogisch medewerkers kunnen zelf ook ideeën voor opleidingen aandragen. Zo volgde een pedagogisch medewerker een cursus over borderlineproblematiek en volgen twee pedagogisch medewerkers scholing zodat ze het PETs-project (huisdieren inzetten bij behandeling) kunnen uitvoeren.

Totdat Alexandra gesloten jeugdzorg ging bieden, werd met specialistische groepen gewerkt, waarin meisjes met dezelfde problematiek waren opgenomen. Iedere groep had een eigen aanpak die was afgestemd op de problematiek van de meisjes en er was veel kennis over de specifieke problematiek. Vanuit deze tijd is er bij de medewerkers die al langer werken bij Alexandra nog veel kennis aanwezig. Er zijn draaiboeken over specifieke problematiek, bijvoorbeeld over autisme. Daarnaast geeft de gedragswetenschapper vanaf de opname gerichte informatie over de

problematiek van iedere jongere en handvatten hoe de medewerkers met hen moeten omgaan. De problematiek van de jongeren wordt daarnaast iedere twee weken door de gedragswetenschapper in het team besproken.

Pedagogische onderwerpen, zoals leeftijdsadequaat gedrag, seksualiteit en omgaan met afstand en nabijheid worden in de teams besproken. Er is een medewerker speciaal belast met teamcoaching en er is ook individuele supervisie mogelijk. Alexandra heeft voor iedere pedagogisch medewerker een Persoonlijk Opleidings Plan (POP). Op basis van een POP kan besloten worden dat iemand supervisie krijgt of training/coaching nodig heeft. Medewerkers voelen zich voldoende toegerust voor het werk en geven aan dat zij extra voorlichting krijgen wanneer zij die nodig hebben.

Op ZIKOS werken pedagogisch medewerkers met veel kennis over de jongeren die daar verblijven. Er is weinig verloop onder de pedagogisch medewerkers. Eens in de drie tot zes maanden geven een gedragswetenschapper en een pedagogisch medewerker een middag informatie over een ziektebeeld. De informatie wordt opgeslagen in een map en zo is er al veel informatie verzameld. De balie- en beveiligingsmedewerkers hebben een eigen leidinggevende. Deze realiseerde een communicatiecursus van een extern bureau om deze groep medewerkers te leren hoe zij de jongeren en hun ouders op een passende manier aan kunnen spreken.

Toerusting personeel: onvoldoende sturing

De inspectie beoordeelt deze indicator als niet operationeel, omdat er aanzienlijke verschillen zijn tussen de groepen als het gaat om de aanpak, de regels en welke consequenties het heeft als een jongere zich daar niet aan houdt. De leidinggevenden sturen niet op grotere eenduidigheid en vinden dit ook niet wenselijk. De inspectie is van oordeel dat de verschillen niet te motiveren zijn vanuit pedagogisch- of behandelooqpunt en negatieve gevolgen hebben voor de jongeren. Zoals in de vorige paragraaf is aangegeven kende Alexandra voordat het gesloten jeugdzorg werd problematiek-specifieke groepen met een eigen aanpak per groep. Na de overgang naar gesloten jeugdzorg zijn er geen specialistische groepen meer en zitten meisjes met verschillende problematiek bij elkaar in dezelfde groep. De verschillen in aanpak in de verschillende groepen zijn echter blijven bestaan. De verschillen zitten bijvoorbeeld in het wel of niet houden van een wekelijkse groepsvergadering, het wel of niet houden van een gesprek na schooltijd hoe de jongeren erbij zitten en wat ze gaan doen, hoe de pedagogisch medewerkers reageren als jongeren te laat opstaan of niet willen meedoen met groepsactiviteiten of zijn weggestuurd van school. In sommige groepen zijn de consequenties aanzienlijk groter dan in andere groepen. De geïnterviewde pedagogisch medewerkers hadden geen verklaring voor de verschillen, wisten ook niet dat het bij andere groepen anders ging dan bij hen en waren er verbaasd over. De jongeren spraken er hun ergernis over uit, vonden het oneerlijk en verwarrend. De leidinggevenden gaven aan dat zij het aan de teams overlaten om in iedere groep een eigen lijn uit te zetten. Zij gaven aan dat zij bij de genoemde voorbeelden niet sturen op eenduidigheid en de verschillen geen bezwaar vinden. Ook het ontbreken van een vast moment voor inspraak in de groepen en het verschil in de mate waarin de jongeren gestimuleerd worden om mee te doen aan activiteiten, ervaren de leidinggevenden niet als bezwaarlijk.

Hoofdstuk 3 De samenwerking tussen Avenier, Alexandra en De Lakestenen

Dit hoofdstuk gaat over het thema samenwerking tussen de school, die op het terrein van de instelling gevestigd is en de instelling. Het thema is uitgewerkt in een criterium met bijbehorende indicatoren. Het criterium geeft weer wat de inspecties verwachten. De scores op de indicatoren geven aan in hoeverre een school en een instelling aan de verwachting voldoen.

Het hoofdstuk begint met een tabel met daarin het criterium en de scores van de inspecties per indicator op een tweepuntsschaal: operationeel en niet operationeel.

In het toetsingskader in bijlage 1 geven de inspecties per criterium aan wanneer zij het als operationeel beoordelen. De inspecties verwachten voor elke indicator een score operationeel.

In de toelichting na de tabel staan de feitelijke bevindingen: wat de inspecties tijdens het toezicht met betrekking tot de indicatoren hebben gehoord en gezien. Het is mogelijk dat de feitelijke bevindingen samen een genuanceerd beeld geven met positieve en negatieve aspecten. Wanneer de inspecties een indicator als *niet operationeel* beoordelen, wordt voorafgaand aan de feitelijke bevindingen toegelicht welke bevindingen hebben geleid tot het oordeel.

3.1 Samenwerking instelling en school

Criterium De instelling en de school zorgen voor een aandachtvolle omgeving voor de jongeren	Operationeel	Niet operationeel
Indicatoren		
Onderwijs is een essentieel onderdeel behandeling		✓
School en instelling werken voldoende samen bij de dagelijkse begeleiding van de jongeren		✓
School en instelling werken voldoende samen bij het behandelplan	✓	
School en instelling werken voldoende samen bij incidenten		✓

Toelichting

Onderwijs is een onvoldoende essentieel onderdeel van de behandeling

De inspecties beoordelen deze indicator als niet operationeel, omdat jongeren om veel verschillende redenen onderwijs missen.

Redenen waarom jongeren onderwijs missen, zijn:

- Op maandagochtend zijn er geen lessen. Dit is van oudsher regel bij Alexandra. De geïnterviewde medewerkers van Alexandra en school zijn niet bekend met de reden van deze regel.
- Jongeren worden naar de groep gestuurd wanneer zij zich niet goed gedragen of geen goede werkhouding hebben. Er is buiten een gesprek met de locatieleider geen mogelijkheid om problemen op school op te lossen. De school kan besluiten tot een time-

out van één lesuur dan wel een schorsing voor de rest van de schooldag. Pas na het betreffende lesuur plus één mogen de leerlingen weer instromen. Bij een fysiek incident stromen zij pas de volgende dag weer in.

- Het komt voor dat de jongeren op de groep worden gehouden wanneer zich op de groep een incident heeft voorgedaan dat nog moet worden uitgezocht.
- Jongeren volgen therapie tijdens lesuren.
- De mentor heeft tijdens lesuren een individueel gesprek met de jongere of gaat kleren kopen met de jongere.

Lesuitval vanuit school komt niet voor. Als er personele problemen zijn, lost de school dat intern op.

Bij Avenier, Alexandra wordt het onderwijs binnen de instelling verzorgd door VSO ZMOK De Lakestenen. De orthopedagoog van school houdt op de tweede dag na opname een intakegesprek met een nieuwe jongere, vraagt toestemming om informatie bij de oude school op te vragen en maakt een voorlopig schoolprogramma. Op de derde dag gaat de jongere naar school, naar de instroomgroep. Jongeren van ZIKOS hebben les in hun groep of in een apart lokaal naast hun groep. De ernst van de crisis waarmee de jongeren binnenkomen bepaalt wanneer zij met lessen kunnen starten. De jongeren bij ZIKOS krijgen individueel onderwijs.

School en instelling werken onvoldoende samen bij de dagelijkse begeleiding van de jongeren

De inspecties beoordelen deze indicator als niet operationeel omdat structureel inhoudelijk overleg tussen pedagogisch medewerkers en leerkrachten ontbreekt. Er is veelvuldig contact, maar dit is vooral praktisch van aard. Registratiesystemen sluiten niet op elkaar aan en alleen de directeurs en de schoolorthopedagoog hebben inzage in elkaars registratiesysteem.

Pedagogisch medewerkers van Alexandra begeleiden de jongeren in groepjes naar school. Om incidenten te vermijden worden de groepen na elkaar naar school gebracht. De conciërge belt wanneer de volgende groep kan komen. Pedagogisch medewerkers en leerkrachten hebben een korte mondelinge overdracht bij het brengen en halen van de jongeren. De school heeft in de ochtend al schriftelijke informatie ontvangen over bijzonderheden van de vorige dag en afspraken van jongeren voor bijvoorbeeld therapie. De school belt zelf 's ochtends nog naar de groepen om bijzonderheden van de nacht en de ochtend uit te vragen.

Sinds jongeren niet meer per leefgroep maar per schoolrichting bij elkaar in de klas zitten, spreken leerkrachten en mentoren elkaar niet meer vanzelfsprekend over de ontwikkeling van de jongeren op school en in de leefgroep. Recent werd de afspraak gemaakt dat zij eens in de drie weken inhoudelijk overleg hebben, maar dit is nog niet ingebed in de structuur. Leerkrachten en pedagogisch medewerkers verzorgen wel samen de equip-bijeenkomsten. Deze bereiden ze voor op de leefgroepen. Daardoor komen leerkrachten tegenwoordig ook wekelijks bij Alexandra.

School en instelling werken voldoende samen bij het behandelplan

Uiterlijk vier weken na de start heeft de school een handelingsplan opgesteld. Dit wordt opgenomen in het voorlopige perspectiefplan van Alexandra. Dit is een integraal plan van school en instelling. Het perspectiefplan wordt in het Multi Disciplinair Behandel Overleg (MDBO) besproken en vastgesteld. Ouders en jongere ondertekenen het perspectiefplan. De schoolorthopedagoog neemt namens school deel aan het eerste MDBO. Bij vervolgbesprekingen kan een docent die

positie overnemen. Vanuit Alexandra nemen het hoofd behandeling, de psychiater, de gedragswetenschapper en een medicus deel aan het eerste MDBO. Bij vervolgbesprekingen is vanuit Alexandra in ieder geval de gedragswetenschapper aanwezig.

Eens per drie maanden worden de doelen uit het perspectiefplan, inclusief het handelingsplan van school, geëvalueerd en bijgesteld. De leerkracht vult voor iedere bespreking een observatieformulier in. De gedragswetenschapper van Alexandra en de orthopedagoog van de school overleggen samen wanneer een leerroute moet worden aangepast.

School en instelling werken onvoldoende samen bij incidenten

De inspecties beoordeelden deze indicator als niet operationeel, omdat de school en de instelling nog geen gedeelde opvatting hebben over de aanpak van incidenten en nog onvoldoende samenwerken om het terugsturen van jongeren vanuit de les naar de groep zoveel mogelijk te beperken.

De school heeft zelf geen time-outruimte en/of toezicht buiten de lessen. Wanneer jongeren zich op school niet goed gedragen of geen goede werkhouding hebben, worden ze uit de les gestuurd en moeten ze terug naar de groep. Dit komt regelmatig voor. Per groep wordt er iedere dag wel een jongere uit de les naar de groep gestuurd. De leerkracht of de locatieleider belt in dat geval de pedagogisch medewerker, die de jongere komt halen. Wanneer er fysiek moet worden ingegrepen neemt de pedagogisch medewerker het van de leerkracht over. Na het volgende lesuur mag de jongere weer instromen op school. Na een fysiek incident op school stroomt de jongere pas de volgende dag weer in. Afhankelijk van de ernst van het incident en de regels in de leefgroep krijgen jongeren op sommige groepen ook nog een sanctie, zoals eerder naar bed. Pedagogisch medewerkers geven aan dat zij niet altijd begrijpen waarom het nodig is de jongeren uit de les te verwijderen. Ze uiten dit niet waar de jongere bij is, maar vragen het later ook niet meer na. De leerkracht vult bij incidenten een formulier in. Dit wordt verstuurd naar de schoolorthopedagoog en de schoolleiding en naar de instelling; de leidinggevende en de gedragswetenschapper en vervolgens vastgelegd in de map van de jongere op de groep. De leidinggevenden en de gedragswetenschappers bespreken het samen wanneer zij een rode draad zien in de incidenten.

Hoofdstuk 4 De Lakestenen

Het periodiek kwaliteitsonderzoek in december 2005 (vaststelling maart 2006) leidde tot toekenning van een PKO4 arrangement. Dit arrangement is vervolgens omgezet in een basisarrangement voor de school. In de jaren 2009 en 2010 vonden bestuursgesprekken plaats waarbij het basisarrangement voor de school werd gehandhaafd. Bij het bestuursgesprek in december 2010 is afgesproken dat de inspectie ten behoeve van actualisering van het kwaliteitsbeeld in 2011 een kwaliteitsonderzoek uit zal voeren op de school. Aan de hand daarvan kent de inspectie opnieuw een arrangement toe aan de school.

De inspectie heeft zich bij haar onderzoek gebaseerd op het Toezichtkader speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs 2005. In het jaarwerkplan verantwoordt de inspectie welke wettelijke aspecten zijn onderzocht. Deze documenten zijn te vinden op www.onderwijsinspectie.nl.

Het onderzoek heeft geleid tot een rapport van bevindingen Kwaliteitsonderzoek bij De Lakestenen, cluster 4, waarover afzonderlijk is gerapporteerd naar de school in maart/april 2011.

De bevindingen dienen ook ter beoordeling van een van de thema's in dit gemeenschappelijke onderzoek. Het gaat om het thema **dagprogramma**. Door de week maakt de school een belangrijk deel uit van het dagprogramma van de jongeren. De verwachtingen staan in het toetsingskader, dat in bijlage 1 is opgenomen.

4.1 Dagprogramma

Scores per indicator

 criterium De school zorgt voor een passende dagbesteding en dagstructuur voor de jongeren	Operationeel	Niet operationeel
Indicatoren		
De intake is van voldoende kwaliteit	✓	
Iedere leerling begint op het juiste niveau met onderwijs	✓	
School volgt vorderingen en ontwikkelingen voldoende	✓	
Per leerling een toegesneden handelingsplan		✓
Aandacht voor de samenstelling van de schoolgroepen	✓	
Personeel is goed toegerust voor het werk	✓	

Toelichting

De intake is van voldoende kwaliteit

De huidige intakeprocedure voorziet er in dat jongeren onmiddellijk na opname in de zorginstelling Alexandra bij De Lakestenen onderwijs ontvangen. De tweede dag van de opname is er een intakegesprek waarna de jongere de volgende dag geplaatst wordt in de instroomgroep. Uiterlijk na 4 weken is er een handelingsplan. Daarnaast wordt er binnen 4 weken een voorlopig perspectiefplan gemaakt, gebaseerd op de voorgeschiedenis van de jongere en de standaarddoelen

van het behandelprogramma YOUTURN. Het medisch onderzoek maakt onderdeel uit van de opname en de psychiater is betrokken via het MDBO (multidisciplinair behandeloverleg).

Iedere leerling begint op het juiste niveau met onderwijs

Vervolgens wordt op basis van beide bovengenoemde plannen een perspectiefplan/handelingsplan opgesteld als geïntegreerd document. Het onderwijsniveau is hiermee vastgelegd; op basis daarvan kunnen de leraren een planning maken. Afhankelijk van hun mogelijkheden plaatst de school de jongeren op een vmbo leerweg (basisberoepsgericht tot en met theoretisch). Indien nodig wordt gebruik gemaakt van de Wereldschool om vakken op havo-niveau aan te kunnen bieden. Er is overleg met een reguliere vo-school in Almelo voor samenwerking. Het aanbod voor de sectorkeuze is beperkt tot horeca en groen en binnenkort zorg en welzijn.

School volgt vorderingen en ontwikkelingen voldoende

De school volgt de ontwikkeling en de vorderingen van de jongeren waar mogelijk met leerstofgebonden en methode onafhankelijke toetsen. Voor de leerlingenbespreking vult de leraar een observatielijst in. Wekelijks zijn er MDBO-besprekingen waaruit eventuele aanpassingen in het perspectiefplan kunnen volgen. Drie tot viermaal per jaar wordt elke jongere in de leerlingenbespreking besproken. Deze evaluatie kan eveneens leiden tot bijstelling van het plan. Als blijkt dat een bepaalde leerroute niet past, kan de jongere op- of afstromen. De school werkt samen met de instelling aan de hand van een methode voor samenwerken en samen leren. Driemaal per jaar worden observatielijsten ingevuld om de sociaal-emotionele ontwikkeling te volgen. Het handelingsplan en het schoolverslag gaan met de jongere mee naar de vervolgschool.

Het op de leerling toegesneden handelingsplan is niet voldoende

De doelen zijn onvoldoende concreet; de leerinhouden zijn op zich wel helder, maar wanneer een jongere een doel kan behalen is niet zichtbaar. Daardoor is de evaluatie van de gestelde doelen een aandachtspunt.

Voldoende aandacht voor de samenstelling van de schoolgroepen

De samenstelling van de groepen komt voornamelijk tot stand op basis van de leerroute van de jongere en diens uitstroomprofiel. Binnen de groepen werken de jongeren met een individueel programma. De jongeren kunnen zelf een planning maken, waarbij het de bedoeling is dat de toetsen van een bepaalde module zijn afgerond voor de jongere met een nieuwe module start.

Personeel is voldoende toegerust voor het werk

De Lakestenen besteedt veel aandacht aan de professionalisering van de docenten, zoals blijkt uit het jaarplan 2011.

Hoofdstuk 5 Eindoordelen en aanbevelingen

In dit hoofdstuk oordeelt de Inspectie Jeugdzorg in hoeverre de instelling in staat is een veilig en verantwoord leefklimaat voor jongeren te bieden en oordelen de Inspectie van het Onderwijs en de Inspectie Jeugdzorg samen over de kwaliteit van de samenwerking tussen school en instelling.

Paragraaf 5.1 bevat het eindoordeel en de aanbeveling van de Inspectie Jeugdzorg over het leefklimaat in de instelling.

Paragraaf 5.2 bevat het eindoordeel en de aanbeveling van de Inspectie van het Onderwijs en de Inspectie Jeugdzorg over de kwaliteit van de samenwerking tussen school en instelling.

Paragraaf 5.3 bevat het eindoordeel van de Inspectie van het Onderwijs over de kwaliteit van het dagprogramma van de school.

5.1 Eindoordeel en aanbeveling Inspectie Jeugdzorg

Het eindoordeel van de inspectie luidt dat de kwaliteit van het leefklimaat in Avenier, Alexandra voor jongeren onvoldoende is.

De instelling scoort 7 van de 12 indicatoren 'operationeel' en voldoet daarmee niet aan de verwachtingen van de inspectie.

Belangrijke knelpunten daarbij zijn onder andere:

- Jongeren hebben op de leefgroepen geen vaste momenten waarin hen wordt gevraagd wat zij vinden van het dagprogramma en de activiteiten die er geboden worden.
- Jongeren kunnen vrijwel geen invloed uitoefenen op de inrichting van hun gezamenlijke leefruimte.
- Jongeren kunnen in groepen verblijven waar zij niet op hun plek zijn, omdat bij plaatsing in een leefgroep geen rekening gehouden wordt met hun problematiek en er niet wordt overgeplaatst.
- De aanpak en de regels en de consequenties voor wie de regels overtreedt zijn per groep verschillend, zonder dat dit iets met de behandeling die de jongeren nodig hebben te maken heeft. Dit is verwarrend voor jongeren.

Avenier Alexandra komt goed uit het onderzoek wat betreft de inzet van de groepsleiders om een aandachtvolle omgeving voor de jongeren te bieden. Jongeren ervaren aandacht en respect voor wie ze zijn en wat hen bezighoudt.

Aanbeveling

De inspectie is van oordeel dat de instellingen voor gesloten jeugdzorg bij het thema het leefklimaat van jongeren op operationeel niveau dienen te functioneren. Nu dit bij Avenier, Alexandra bij vijf indicatoren nog niet het geval is, beveelt de inspectie aan dat deze binnen een half jaar operationeel zijn. De inspectie wil binnen 6 weken een plan van aanpak ontvangen waarin de instelling beschrijft hoe zij het leefklimaat van de jongeren gaat verbeteren. De inspectie zal het

plan beoordelen op volledigheid, realisme, en ambitie. Dat wil zeggen dat de inspectie nagaat of het plan aansluit op de tekortkomingen die de inspectie heeft geconstateerd en of het plan voldoende urgentie toont om de noodzakelijke verbeteringen aan te brengen.

5.2 Eindoordeel en aanbeveling Inspectie van het Onderwijs en Inspectie Jeugdzorg

Het eindoordeel van de inspecties luidt dat Avenier, Alexandra en VSO ZMOK De Lakestenen onvoldoende samenwerken, waardoor een belangrijke voorwaarde voor een veilig en verantwoord leefklimaat voor de jongeren ontbreekt.

De instelling scoort 1 van de 4 indicatoren 'operationeel' en voldoet daarmee niet aan de verwachtingen van de inspecties.

Belangrijke zaken die in de samenwerking verbeterd moeten worden zijn:

- Jongeren missen regelmatig lessen om allerlei verschillende redenen.
- Doordat er vooral praktisch en niet inhoudelijk wordt uitgewisseld tussen docenten en pedagogisch medewerkers, houden de docenten onvoldoende rekening met bijzonderheden die spelen bij de jongeren op de leefgroep en houden de groepsleiders onvoldoende rekening met wat er speelt op school.
- Het leefklimaat voor de jongeren is minder veilig en voorspelbaar, omdat school en onderwijs geen gedeelde opvatting hebben over de aanpak van incidenten op school en de gevolgen voor de jongeren.

Aanbeveling

De inspecties zijn van oordeel dat de instellingen voor gesloten jeugdzorg en de scholen bij het thema samenwerking op operationeel niveau dienen te functioneren. Nu dit bij Avenier, Alexandra en VSO ZMOK De Lakestenen bij drie indicatoren nog niet het geval is, bevelen de inspecties aan dat deze binnen een half jaar in ieder geval operationeel zijn.

De Inspectie Jeugdzorg wil binnen zes weken een plan van aanpak ontvangen waarin de instelling beschrijft hoe zij de samenwerking met VSO ZMOK De Lakestenen gaat verbeteren. De inspectie gaat ervan uit dat de instelling de school bij het plan zal betrekken. De inspectie zal het plan beoordelen op volledigheid, realisme, en ambitie. Dat wil zeggen dat de inspectie nagaat of het plan aansluit op de tekortkomingen die de inspectie heeft geconstateerd en of het plan voldoende urgentie toont om de noodzakelijke verbeteringen aan te brengen.

5.3 Eindoordeel van de Inspectie van het Onderwijs

Het eindoordeel van de inspectie luidt dat de kwaliteit van het dagprogramma van VSO ZMOK De Lakestenen voldoende is.

Bijlage 1 – Toetsingskader inspecties

Toelichting op scoreclassificaties per criterium.

Thema's	Criteria	Indicatoren	Bronnen
dagprogramma (leefgroep, vrije tijd)	De instelling zorgt dat het dagprogramma voldoende aansluit op de behoeften van jongeren	<ul style="list-style-type: none"> - jongeren ervaren dat het dagprogramma aansluit bij wat ze willen en aankunnen - pedagogisch medewerkers passen binnen de mogelijkheden het dagprogramma aan op wat jongeren willen en aankunnen 	jongeren pedagogisch medewerkers dagprogramma
	De instelling zorgt voor voldoende en gevarieerd aanbod in het dagprogramma	<ul style="list-style-type: none"> - jongeren ervaren dat er voldoende dagprogramma is met een gevarieerd aanbod - pedagogisch medewerkers zorgen voor voldoende dagprogramma met een gevarieerd aanbod 	jongeren pedagogisch medewerkers dagprogramma
	De instelling zorgt ervoor dat de jongeren voldoende invloed kunnen hebben op het dagprogramma	<ul style="list-style-type: none"> - jongeren ervaren dat zij invloed hebben op de invulling van het dagprogramma - pedagogisch medewerkers bieden jongeren de mogelijkheid om invloed te hebben op de invulling van het dagprogramma 	jongeren pedagogisch medewerkers
dagprogramma (school)	De intake van de school is van voldoende kwaliteit	<ul style="list-style-type: none"> - school heeft een heldere intakeprocedure waarbij voorgeschiedenis en toekomstige schoolloopbaan expliciet worden vastgelegd samen met de jongere 	jongeren documenten
	De school zorgt dat iedere leerling op het juiste niveau met het onderwijs begint	<ul style="list-style-type: none"> - commissie van begeleiding (CvB) bepaalt voor <i>alle</i> leerlingen de beginsituatie 	CvB leerlingendossiers
	De school volgt de vorderingen en ontwikkelingen van de leerlingen voldoende	<ul style="list-style-type: none"> - voor alle leerlingen is er een leerlingvolgsysteem en op basis van dit systeem wordt het onderwijs vormgegeven 	pedagogisch medewerkers school leerlingendossiers
	De school heeft per leerling een toegesneden handelingsplan	<ul style="list-style-type: none"> - de school heeft een aanbod en aanpak die past bij de onderwijsbehoeften van de leerlingen verwoord in het handelingsplan 	pedagogisch medewerkers school leerlingendossiers
	De school heeft aandacht voor de samenstelling van de	<ul style="list-style-type: none"> - de school bepaalt de samenstelling van de schoolgroepen aan de hand van de ontwikkelingsbehoeften van individuele jongeren 	pedagogisch medewerkers

Thema's	Criteria	Indicatoren	Bronnen
	schoolgroepen		school jongeren lesobservaties
	De school zorgt dat het personeel goed toegerust is voor het werk	- pedagogisch medewerkers worden structureel ondersteund bij het uitvoeren van hun dagelijkse werkzaamheden en maken gebruik van inwerkprogramma's, interne opleidingen en andere ondersteuningsvormen	pedagogisch medewerkers school documenten
Samenwerking instelling en school	Het onderwijs is een essentieel onderdeel van de behandeling en heeft een vanzelfsprekende plaats	- bij opname in de instelling gaan jongeren zo snel mogelijk naar school - jongeren vertellen dat ze niet lang (1 à 2 weken) op plaatsing op school hebben gewacht - er is geen lesuitval waardoor jongeren niet naar school kunnen - de school registreert en analyseert de lesuitval	jongeren pedagogisch medewerkers instelling en school documenten
	School en instelling werken voldoende samen bij de dagelijkse begeleiding van de jongeren	- de inhoud van het multidisciplinair overleg is vastgelegd en betreft in ieder geval de dagelijkse begeleiding van individuele jongeren, zowel op de groepen als op school	pedagogisch medewerkers instelling en school
	School en instelling werken voldoende samen bij het handelingsplan	- bespreken en evalueren van de handelingsplannen is ingebed in de overlegstructuur van de school en maakt onderdeel uit van het overleg met de instelling	pedagogisch medewerkers instelling en school jongeren
	School en instelling werken voldoende samen bij incidenten	- de samenwerking tussen school en instelling is geformaliseerd en maakt deel uit van het instellingsbeleid - de procedure voor het melden en registreren van incidenten is bij de pedagogisch medewerkers bekend en wordt als zodanig ook toegepast - er is een overzichtelijke incidentenregistratie toedracht en afhandeling van incidenten wordt grondig onderzocht en vastgelegd	pedagogisch medewerkers instelling en school jongeren leerlingendossiers
Aandachtvolle	De instelling zorgt voor een	- jongeren zijn tevreden over hun fysieke leefomgeving	jongeren

Thema's	Criteria	Indicatoren	Bronnen
omgeving	fysieke leefomgeving van voldoende kwaliteit	<ul style="list-style-type: none"> - de leefgroepen zijn passend en veilig ingericht - de leefgroepen zijn zichtbaar schoon 	pedagogisch medewerkers observatie
	De instelling zorgt ervoor dat de jongeren voldoende invloed kunnen hebben op hun fysieke leefomgeving	<ul style="list-style-type: none"> - jongeren ervaren dat zij invloed hebben op de inrichting van hun fysieke leefomgeving - pedagogisch medewerkers bieden jongeren de mogelijkheid invloed uit te oefenen op hun fysieke leefomgeving 	jongeren pedagogisch medewerkers observatie
	De instelling zorgt ervoor dat de omgang binnen de instelling voldoende respectvol is	<ul style="list-style-type: none"> - jongeren ervaren dat respect binnen de instelling belangrijk is - jongeren ervaren dat zij pedagogisch medewerkers kunnen vertrouwen - pedagogisch medewerkers zijn zich bewust van hun voorbeeldgedrag en geven zelf het goede voorbeeld 	jongeren pedagogisch medewerkers
	De instelling zorgt ervoor dat de pedagogisch medewerkers een aandachtvolle houding hebben ten opzichte van de jongeren	<ul style="list-style-type: none"> - jongeren ervaren dat er aandacht is voor hun interesses, familie, vrienden, identiteit, kleding, voeding, levensovertuiging, etc. - jongeren ervaren dat de pedagogisch medewerkers goed gedrag opmerken en complimenten maken - pedagogisch medewerkers hebben aandacht voor de interesses, familie, vrienden, identiteit, kleding, voeding, levensovertuiging, etc. van de jongeren - pedagogisch medewerkers belonen positief gedrag - pedagogisch medewerkers maken tijd en hebben aandacht voor de jongeren 	jongeren pedagogisch medewerkers
Aandacht voor samenstelling leefgroep	De instelling heeft aandacht voor de samenstelling van de leefgroepen	<ul style="list-style-type: none"> - pedagogisch medewerkers zijn zich bewust van de problematiek van de jongeren bij de samenstelling van de leefgroep 	pedagogisch medewerkers
	De instelling heeft aandacht voor de inzet van personeel	<ul style="list-style-type: none"> - de instelling gaat flexibel om met inzet personeel wanneer de problematiek van jongeren daar om vraagt 	pedagogisch medewerkers

Thema's	Criteria	Indicatoren	Bronnen
Voldoende toegerust personeel	De instelling heeft alleen pedagogisch medewerkers met een VOG in dienst	- van pedagogisch medewerkers wordt een verklaring omtrent het gedrag gevraagd (VOG)	personeelsdossiers pedagogisch medewerkers
	De instelling heeft pedagogisch medewerkers met voldoende kennis en vaardigheden in dienst	<ul style="list-style-type: none"> - pedagogisch medewerkers hebben voldoende pedagogische kennis. - pedagogisch medewerkers hebben voldoende kennis over de problematiek van de aanwezige populatie en handelen ernaar - pedagogisch medewerkers hebben voldoende vaardigheden 	personeelsdossiers pedagogisch medewerkers jongeren
	De instelling zorgt dat het personeel goed toegerust is voor het werk	- De instelling stuurt/coacht pedagogisch medewerkers op hun werk in de leefgroep	pedagogisch medewerkers

Bijlage 2 – Het onderzoek van de Inspectie Jeugdzorg

Aanleiding en probleemstelling

In september 2008 heeft de MOgroep het Kwaliteitskader Gesloten Jeugdzorg vastgesteld. Het Kwaliteitskader bevat veldnormen voor de sector en is opgesteld door afgevaardigden van de gesloten jeugdzorgaanbieders samen met de betrokken inspecties; naast de Inspectie Jeugdzorg zijn dat de Inspectie voor de Gezondheidszorg en de Inspectie van het Onderwijs.

Het nieuwe zorgaanbod is nog in ontwikkeling, daarom staan in het Kwaliteitskader *drie stadia* waarin de aanbieders van gesloten jeugdzorg moeten gaan voldoen aan deze normen. In navolging van de drie stadia in het Kwaliteitskader, heeft de Inspectie Jeugdzorg toezicht in drie stappen gepland. Zij noemt dit het stapsgewijze toezicht, dat zij op verzoek van de minister voor Jeugd en Gezin uitvoert op alle instellingen voor gesloten jeugdzorg in de periode 2008 t/m 2012.

De Inspectie Jeugdzorg heeft in 2009 en 2010 stap 1 van het stapsgewijze toezicht uitgevoerd, inclusief enige hertoetsen bij instellingen die bij het toezicht in eerste instantie geen voldoende hadden gescoord. Dit was het toezicht op de rechtspositie van jongeren in de gesloten jeugdzorg⁵.

In 2010 en 2011 is de uitvoering van stap 2 van het stapsgewijze toezicht aan de beurt. Net als stap 1 vindt ook stap 2 plaats bij alle instellingen voor gesloten jeugdzorg.

De inspectie voert dit toezicht stap 2 uit samen met de Inspectie van het Onderwijs en de Inspectie voor de Gezondheidszorg. In stap 2 komen normen uit de volgende thema's in het Kwaliteitskader aan bod: Opvoeding, Dagprogrammering en Personeel.

Samengevat gaat het hier om het dagelijkse leven van de jongeren in de instelling en om randvoorwaarden voor behandeling.

Het belang van het kind staat voor de inspectie voorop. In stap 1 toetst de inspectie de rechtspositie van de kinderen en hoe er wordt omgegaan met hun verlov. In stap 2 wordt het leefklimaat binnen de instelling getoetst. Dat het leefklimaat de behandeling van de kinderen (en jongeren) ondersteunt, is volgens de inspectie een belangrijke randvoorwaarde voor het slagen van hun behandeling. Het Kwaliteitskader geeft onder het thema 'Opvoeding' een aantal normen over het leefklimaat die veelal open geformuleerd zijn.

De inspectie heeft zich voor de invulling van deze open normen door een aantal bronnen laten inspireren:

- een bijeenkomst "*Open normen*" die zij heeft georganiseerd met vertegenwoordigers uit "het veld" in oktober 2009;
- het boek "*Kwaliteitsstandaarden jeugdzorg Q4C. Wat kinderen en jongeren belangrijk vinden als ze niet thuis wonen*"⁶;

---

⁵ In de inleidende notitie aan de minister over het stapsgewijze toezicht wordt stap 1 het toezicht op de gesloten leefomgeving genoemd. De criteria over de rechtspositie zijn in het Kwaliteitskader onder dit thema opgenomen.

⁶ Onder redactie van Fiet van Berk en Leo Rutjes, Houten 2009.

- het rapport "*Goed bejegenen. Beginselen voor het omgaan met ingeslotenen*" van de Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming⁷;
- het artikel "*Pedagogisch handelen in de residentiële zorg. Zes uitgangspunten voor een goed pedagogisch klimaat*"⁸.

Deze bronnen zijn ook belangrijk geweest bij de keuze op welke criteria de inspectie zich bij het toezicht in het bijzonder zou richten en hoe de thema's Dagprogrammering en Personeel uit het Kwaliteitskader zijn ingevuld.

De samenwerking met de Inspectie van het Onderwijs betreft met name het thema Dagprogrammering, omdat hierin het onderwijs een essentieel onderdeel vormt. Het onderwijs kan wezenlijk bijdragen aan het perspectief van de jongeren. Daarnaast is goede samenwerking en uitwisseling tussen instelling en school een belangrijke voorwaarde voor een goede behandeling. De beide inspecties voeren samen het toezicht stap 2 uit, de Inspectie Jeugdzorg in de instelling en de Inspectie van het Onderwijs in de bijbehorende school.

De samenwerking met de Inspectie voor de Gezondheidszorg betreft met name het thema Personeel, omdat het van belang is dat het personeel voldoende toegerust is om een psychische of psychiatrische stoornis bij de jongeren te herkennen en om escalatie van problematisch gedrag te voorkómen. De Inspectie Jeugdzorg toetst deze criteria. De Inspectie voor de Gezondheidszorg komt in actie als de bevindingen van de Inspectie Jeugdzorg daartoe aanleiding geven.

De Inspectie Jeugdzorg toetst, gezien de richting van het onderzoek, niet *alle* normen met betrekking tot de thema's Opvoeding, Dagprogrammering en Personeel. De keuze van de criteria en indicatoren komt voort uit de bovengenoemde inspiratiebronnen.

Een thema dat vanuit de instellingen voor gesloten jeugdzorg en vanuit de jongeren wordt aangegeven als belangrijk voor het leefklimaat is de samenwerking en het contact met de ouders. Omdat de inspectie met de sector heeft afgesproken dat de samenwerking met de ouders in stap 3 van het toezicht wordt getoetst, zal dit onderdeel bij stap 2 niet aan de orde komen. Voor een goed leefklimaat is ook veiligheid een belangrijk criterium. Omdat dit al getoetst is in de entreetoets, komt dit criterium bij stap 2 niet uitgebreid meer aan de orde.

Vraagstelling

De inspectie heeft de volgende vraagstelling voor het onderzoek geformuleerd:

In hoeverre is de instelling voor gesloten jeugdzorg in staat een veilig en verantwoord leefklimaat voor de jongeren te bieden?

Werkwijze

Het onderzoek per instelling bestaat uit een analyse van gegevens van de instelling en een praktijktoets.

---

⁷ Versie 2010.

⁸ Door Netty Jongepier, Macha Struijk en Peer van der Helm, gepubliceerd in JeugdenCo, Kennis 01-2010.

Er zit een vaste volgorde in het onderzoek:

1. opvragen feitelijke informatie bij de instelling (voor zover nog niet bij de inspectie bekend) over
  - o groeps grootte,
  - o aantal groepsleiders op de groep,
  - o verloop onder groepsleiders,
  - o opleidingsniveau groepsleiders,
  - o dagprogramma;
2. opvragen eigen score instelling op de indicatoren in het toetsingskader van de inspectie, vooraf te mailen aan de inspectie;
3. enquête op school kinderen / jongeren, af te nemen door de inspectie;
4. observaties op de leefgroepen;
5. interview met pedagogisch medewerker kwaliteit;
6. interviews met kinderen / jongeren;
7. interviews met groepsleiders;
8. interviews met gedragswetenschappers en teamleiders;
9. mogelijk analyse van enige cliëntendossiers.

De inspectie start met het analyseren van feitelijke informatie van de instellingen. De inspectie gebruikt de eigen scores van de instelling op de indicatoren in het toetsingskader om het toezicht op maat te maken.

De inspecteurs nemen daarna op de eerste dag van de praktijktoets een enquête af onder alle kinderen en jongeren met behulp van stemkastjes. Ook voert de inspectie observaties uit op de leefgroepen.

De inspectie analyseert mogelijk enige cliëntendossiers voor zover dit nodig is om eerder ingewonnen informatie te checken.

De werkwijze is zo ingericht dat deze betrouwbare informatie oplevert om het leefklimaat te beoordelen en de instellingen en de bewindspersoon op de hoogte te stellen van de kwaliteit, zodat waar nodig verbeteringen kunnen worden aangebracht.

De inspectie voert het toezicht uit in de tweede helft van 2010 en het eerste kwartaal van 2011 bij *alle* bestaande instellingen voor gesloten jeugdzorg. Bij instellingen met meerdere vestigingen streeft de inspectie naar toetsing van die vestiging die de inspectie nog niet eerder bezocht heeft.

Rapportage

De inspectie vraagt de instelling of het concept rapport feitelijke onjuistheden bevat en wat de inhoudelijke reactie van de instelling op het rapport is. Na verwerking van de feitelijke onjuistheden stelt de inspectie de rapportage vast. In het vastgestelde rapport neemt de inspectie de aanbevelingen aan de instelling op en, in een bijlage, de inhoudelijke reactie van de instelling. In het rapport komt een aparte paragraaf met het oordeel van de Inspectie van het Onderwijs over de school.

Als de inspectie de rapportages heeft vastgesteld, biedt zij deze aan aan de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, en aan de instellingen zelf. De inspectie plaatst de vastgestelde rapporten op haar website.

De Inspectie Jeugdzorg schrijft na het toezicht stap 2 voor de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een geaggregeerde notitie over de resultaten van het toezicht stap 2.

Bijlage 3 – Inhoudelijke reactie van de instelling op het rapport

---